

Квасовський О. Р.

кандидат економічних наук, доцент

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОАКТИВАМИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

У контексті стрімкої діджиталізації фінансових ринків та інтенсивного поширення криптоактивів як новітньої форми інвестування та зберігання вартості, проблематика належного оподаткування таких активів в умовах обмежених бюджетних доходів набуває надзвичайної актуальності. Популярність децентралізованих фінансових інструментів, смарт-контрактів, NFT, DeFi-платформ та інших форм цифрових активів трансформує їх на інструменти фінансової мобільності та транскордонних потоків, що створює потенційні ризики недоотримання фіскальних надходжень і тінізації обігу [1, с. 149–151]. Відтак, постає нагальна потреба в адаптації податкового законодавства до реалій діджиталізації фінансового ринку з метою уникнення як значних бюджетних втрат, так і надмірного фіскального навантаження, яке може стримувати інтенсивний розвиток цифрової економіки.

Разом з тим, зарубіжна практика проявила низку проблемних аспектів, пов'язаних з оподаткуванням операцій із криптоактивами. По-перше, недостатньо відпрацьовані понятійно-категоріальні підходи: криптовалюти та інші цифрові активи не завжди чітко класифіковані як інструменти фінансового ринку, грошові кошти, майно або цінні папери, що унеможливорює однозначне визначення об'єкта оподаткування, податкової бази та моментів виникнення податкових зобов'язань. По-друге, вказані операції часто здійснюються з високим ступенем анонімності або псевдонімності, що ускладнює податковий контроль, і без ефективних механізмів фінансового моніторингу генерує

суттєвий ризик приховування доходів. По-третє, відсутні або недостатньо деталізовані законодавчі норми щодо обліку відповідних операцій, визначення податкової бази (при здійсненні купівлі, продажу, обміну, отриманні у вигляді доходу, майбутніх капіталізованих прибутків, майнінгу тощо), що створює правову невизначеність як для платників податків, так і фіскальних органів, а також підвищує ризики потенційних правових спорів [2; 3].

Світовий досвід оподаткування операцій з криптоактивами демонструє декілька успішних моделей, які могли б бути адаптовані до реалій України. Так, в дослідженні К. В. Єфремової та Д. А. Кобильнік, проаналізовано успішні фіскальні практики Франції та Німеччини, які передбачають здійснення податкового контролю за операціями з цифровими активами, у тому числі в рамках регламенту MiCA, а також запровадження звітності за стандартами Crypto-Asset Reporting Framework (CARF) і положень адаптованих правил адміністративної співпраці, що забезпечують прозорість та інформаційну взаємодію між податковими органами [4]. У країнах Балтії, зокрема в Литві, застосовують класифікацію, яка дає змогу фіскальним органам чітко ідентифікувати податкові події (realisation events) та момент оподаткування, що спрощує податкове адміністрування [3]. Також окремі зарубіжні науковці пропонують уніфіковану морфологічну таксономію криптоактивів, що дає змогу полегшити формування єдиної термінології і, як наслідок, – формування чіткіших податково-регулятивних норм [5].

З огляду на наведене вище, вважаємо, що доцільно здійснити імплементацію аналогічних підходів до оподаткування операцій з криптоактивів в Україні. Зокрема, варто запровадити податково-законодавчі норми, які чітко класифікують цифрові активи, визначають податкові події (realisation events), момент настання податкових зобов'язань, запроваджують обов'язкову звітність суб'єктів господарювання, що здійснюють операції з криптоактивами (зокрема, біржі, провайдери послуг обміну, платформи DeFi), як суб'єктів фінансового

моніторингу, забезпечують прозорість і можливість обміну інформацією між податковими органами відповідно до міжнародних стандартів.

На нашу думку, у контексті нещодавніх ініціатив щодо змін до Податкового кодексу України з метою врегулювання оподаткування цифрових активів, варто провести їхню ґрунтовну і системну правову й економічну експертизу. Це зумовлено тим, що хоча й, на думку окремих вітчизняних науковців, таке податкове нововведення матиме значний потенціал для наповнення бюджету [6], проте присутні суттєві ризики його успішної практичної реалізації через складність класифікації криптоактивів, неврегульованість питань обліку, звітності операцій з ними, визначення податкових подій, а також через можливість подвійного або, навпаки, несправедливо заниженого оподаткування таких активів внаслідок застосування схем ухилення. Тому запропоновані зміни до Податкового кодексу потребують детального комплексного опрацювання з урахуванням успішної зарубіжної податкової практики, яка передбачає чітку типологію цифрових активів та інструментів, запровадження дієвих механізмів контролю, а також прозорості системи звітності й обміну інформацією.

Таким чином, технологія оподаткування цифрових активів в Україні має бути побудована на принципах транспарентності, максимальної правової визначеності, адаптивності до технологічних змін, а також з урахуванням міжнародних стандартів і прогресивних податкових практик. Без цього оподаткування криптоекономіки може призвести до незначних, порівняно із затратами на фіскальне адміністрування, бюджетних надходжень, тінізації обігу криптоактивів або ж, навпаки – до надмірного податкового навантаження, що гальмуватиме розвиток цифрових інновацій.

Список використаних джерел

1. Белінська Я., Калита Т. Розвиток підходів до оподаткування криптоактивів у сучасному світі. *Економічні горизонти*. 2024. № 2–3(28). С. 149–157.
URL: https://eh.udpu.edu.ua/article/view/305896?utm_source=chatgpt.com

2. Мельниченко О. В., Новак О. С., Фоміна О. В. Проблеми та перспективи розвитку оподаткування операцій з криптовалютами. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2023. № 3(53). С. 28–33. URL:
https://pbo.ztu.edu.ua/article/view/273305/268757?utm_source=chatgpt.com
3. Remeika R., Grigonis Š. Kripto turto apmokestinimo vertinimas ir problematika. Vilnius University Open Series. 2023. P. 135–149. URL:
<https://www.journals.vu.lt/open-series/en/article/view/33982/32488>
4. Єфремова К. В., Кобильнік Д. А. Правові підходи до оподаткування операцій з цифровими активами в ЄС: досвід для України. *Право та інновації*. 2024. № 4 (48). С. 7-14. URL:
<https://pti.org.ua/ndipzir/uk/article/view/1209/908>
5. Ankenbrand T., Bieri D., Cortivo R., Hoehener J., Hardjono T. Proposal for a Comprehensive (Crypto) Asset Taxonomy: preprint. 2020. URL:
<https://arxiv.org/abs/2007.11877>
6. Серебрянський Д., Бірюк Д. Оподаткування операцій з криптоактивами та його вплив на бюджетний потенціал в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2024. № 5. С. 157–164. 2024. URL:
https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/download/535/543/1853?utm_source=chatgpt.com